

Mr. F.B.M. Olijslager

Over ‘erfvredebreuk’ en bordjes met ‘verboden toegang’

Het is nog niet zo heel lang geleden dat Nederland in hoge mate geschokt en in verwarring was door berichtgeving in de media dat de politie bij erfvredebreuk niets kan ondernemen als op borden met de tekst ‘verboden toegang’ het onderschrift ‘art. 461 Wetboek van Strafrecht’ ontbreekt. Klopt het inderdaad dat niet kan worden opgetreden als ‘officiële bordjes’ ontbreken? Welke mogelijkheden biedt het strafrecht om iemand aan te pakken die zich op andermans grond bevindt terwijl die daar niets te zoeken heeft? Tijd voor duidelijkheid.

In juni 2003 werd Nederland opgeschrikt door berichten in de media dat voormalig Philips-bestuurder Roel Pieper en zijn vrouw in hun tuin in Aerdenhout waren aangevallen door een indringer. De verdachte werd overmeesterd door Pieper en diens zoon en overgedragen aan de politie. Hij zou geroepen hebben dat zijn daad niet per se gericht was op Roel Pieper zelf, maar op „mensen met te veel geld en macht”. De dader bleek dezelfde man te zijn die vijf dagen eerder ook al een poging had gedaan om binnen te dringen. Hij had zich toen gemeld aan de voordeur, en zei dat hij een afspraak had met Pieper. De vrouw van Pieper stuurde hem weg. Kort daarna bekeek het echtpaar de videobanden van hun beveiligingssysteem. Daaruit bleek dat de man, om bij de voordeur te komen, over het hek was geklommen en ook op het terras van het landhuis was geweest. De man heeft op haar verzoek zijn naam, adres en telefoonnummer gegeven en het terrein vervolgens verlaten. Ongeveer een uur nadat de man voor het eerst op het terrein was geweest is de politie gebeld. De familie deed vervolgens aangifte van het incident. De politie ondernam echter niets. Volgens de media omdat de familie op de bestaande grote borden 'verboden toegang' op het terrein, geen onderschrift met 'art. 461, wetboek van strafrecht', had geplaatst. In een persbericht verklaarde de politie Kennemerland dat zij in hoge mate betreurt wat de familie Pieper is overkomen. De agenten in kwestie hebben echter naar behoren gehandeld. Zo stelden zij vast dat er geen sprake is geweest van enige bedreiging door de verdachte. Doordat deze inmiddels al vertrokken was, was het op grond van het Wetboek van Strafvordering niet meer mogelijk de verdachte nadien nog aan te houden. Daarvoor is vereist dat de verdachte op heterdaad betrapt werd. Achteraf betreurt de politie dat niet is getracht om met de verdachte in gesprek te komen en hem op zijn gedrag aan te spreken.

Verbazing

Wat mij het meest verbaasd heeft was de eensgezindheid waarmee het Nederlandse journaal het foute bericht over de verkeerde bordjes verspreidde en aandikte. De lezers van dit blad hebben het natuurlijk allemaal paraat. Zij weten hoe je aan anderen kenbaar maakt dat hun aanwezigheid niet gewenst is en zij weten ook welke mogelijkheden het Wetboek van Strafvordering biedt om iemand aan te pakken die zich op andermans grond bevindt, terwijl die daar niets te zoeken heeft. De juridische feiten toch nog maar even zekerheidshalve op een rijtje.

Iedere rechthebbende is bevoegd om de toegang tot diens terrein te verbieden aan ongerechtigden. Het is niet alleen de eigenaar die iemand de toegang kan ontzeggen, maar ook de erfpachter en de huurder. Zij zijn eveneens rechthebbende. De toegang kan verboden worden aan een ieder, maar ook aan bepaalde categorieën van personen zoals wielrijders of ruiters. In het Wetboek van Strafrecht zijn twee strafbepalingen opgenomen die de wens van de rechthebbende om ongerechtigden te weren ondersteunen: artikel 138 stelt de zogenoemde huis- lokaal- of ervvredebreuk strafbaar, artikel 461 richt zich op de verboden toegang tot andermans grond. Huisvredebreuk is een ernstiger feit en geldt als een misdrijf, schending van artikel 461 is een overtreding. Dit onderscheid heeft gevolgen voor de mogelijkheden die politie en Openbaar Ministerie, maar ook niet-opsporingsambtenaren hebben om verdachten aan te pakken.

“Verboden toegang”

Letterlijk luidt de tekst van artikel 461 van het Wetboek van Strafrecht:

„Hij die, zonder daartoe gerechtigd te zijn, zich op eens anders grond waarvan de toegang op een voor hem blijkbaar wijze door de rechthebbende is verboden, bevindt of daar vee laat lopen, wordt gestraft met een geldboete van de eerste categorie.”

Kenbaarheid

Voorwaarde voor de strafbaarheid is dat de rechthebbende op voor de dader blijkbaar wijze de toegang op diens grond heeft verboden. Wat houdt ‘op een blijkbaar wijze’ in? Het gaat er om dat achteraf objectief kan worden vastgesteld dat de bedoeling van de rechthebbende duidelijk is. Omtrent de wijze waarop dit verbod kenbaar wordt gemaakt bevat de wet geen voorwaarden. Dit kan geschieden door de bekende verbodsbordjes, maar ook door een hek of door een mondelinge aanzegging. Het bordje ‘Verboden toegang volgens artikel 461 Wetboek van Strafrecht’ is nuttig en schept duidelijkheid, maar is niet in alle gevallen noodzakelijk. De verwijzing naar artikel 461 is overbodig, aldus het Openbaar Ministerie op haar website. Wanneer iemand over een omheining klimt of zich door een dichte hoge haag worstelt, pleegt hij een overtreding. Problemen doen zich voor wanneer van afstand tot afstand rondom een terrein of bij een bos slechts aan de gewone toegangswegen waarschuwingsborden zijn gesteld en er verder geen omheining is. Iemand die dat bos of terrein op een plaats betreedt waar geen bord geplaatst is, noch enig ander teken van verboden toegang, gaat vrijuit als hij de waarschuwing redelijkerwijs niet heeft kunnen zien. Hij pleegt wel een strafbaar feit indien hij langs het terrein is gekomen en de geplaatste waarschuwingsborden heeft gezien, al is daar waar hij het terrein betreedt geen waarschuwing aanwezig. Indien iemand zijn tuin omheind heeft met een hekwerk en een toegangshek geplaatst heeft bij de inrit, betekent nog niet dat het betreden van diens erf verboden is. Als kenbare uiting dat het onbevoegden niet is toegestaan het terrein te betreden wordt verlangd dat het hek ook daadwerkelijk afgesloten is (met een slot of via een ketting). In het geval van Pieper kon achteraf via de videobeelden worden vastgesteld dat de verdachte over het hekwerk was geklommen.

Heterdaad

Dat de politie niet kon optreden heeft een andere reden. Omdat het strafbare feit van artikel 461 Wetboek van Strafrecht een overtreding is, kunnen wetsovertreders (‘verdachten’) uitsluitend worden aangehouden indien sprake is van ontdekking op heterdaad. Bij ontdekking van een strafbaar feit op heterdaad is een ieder bevoegd de

verdachte aan te houden, ook de rechthebbende derhalve of een door deze ingeschakelde beveiligingsfunctionaris. De niet-opsporingsambtenaar is verplicht de verdachte onverwijld over te dragen aan de politie. In de praktijk volstaat dat de politie gebeld wordt, terwijl de verdachte in afwachting van de komst van de politie wordt opgehouden. Als de politie de verdachte inreket kan de verdachte korte tijd worden vastgehouden om hem te horen over de overtreding. Als de personalia zijn vastgesteld wordt de verdachte in vrijheid gesteld, veelal nadat hem een transactie is aangeboden. Inverzekeringstelling of voorlopige hechtenis is niet mogelijk. Dat betekent dat als er geen sprake is van ontdekking van het strafbare feit op heterdaad er geen mogelijkheid bestaat de verdachte nadien ‘buiten heterdaad’ aan te houden voor deze overtreding. Wel kan iemand worden uitgenodigd voor verhoor, maar de verdachte is niet verplicht om aan deze uitnodiging gevolg te geven.

Erfvredebreuk

Het plegen van erfvredebreuk (artikel 138 Wetboek van Strafrecht) is een misdrijf. De verdachte overtreedt dit artikel indien hij een besloten erf, dat bij een ander in gebruik is, wederrechtelijk binnendringt of weigert te verlaten. Daar valt ook onder iemand die dit doet door middel van braak of klimming of die gebruik maakt van valse sleutels, valse order of een vals kostuum. Als de binnendringer dan ook nog bedreigingen uit dan wordt de straf hoger.

En besloten erf is een tot een woning behorende tuin of erf, mits dit kenbaar is afgescheiden van zijn omgeving, bijvoorbeeld door een dichte haag, een hek of muur. Bij besloten erven kan sprake zijn van eendaadse samenloop met de overtreding van artikel 461. Volgens de algemene leerstukken van het strafrecht wordt de verdachte dan vervolgd voor het misdrijf van artikel 138. Het Openbaar Ministerie zal zich bij haar oordeel veelal beperken tot artikel 416 omdat daarin geen eisen worden gesteld aan het feit of een erf wel of niet als besloten kan worden aangemerkt.

Ook bij verdenking van erfvredebreuk is het niet toegestaan de verdachte in verzekering te stellen of in voorlopige hechtenis te nemen. Dat kan wel als van de verdachten in ons land geen bekende woon- of verblijfplaats kan worden vastgesteld. Het moet immers mogelijk blijven zo iemand in Nederland te berechten. Voorlopige hechtenis dient dan ter voorkoming van vlucht. Ook bij huisvredebreuk geldt dat de verdachte uitsluitend bij ontdekking op heterdaad de verdachte kan worden aangehouden en worden overgebracht naar een politiebureau.

Overige bevoegdheden

Om te kunnen aanhouden moet er als gezegd sprake zijn van heterdaad. Dat wil zeggen dat het strafbare feit waargenomen wordt terwijl het wordt begaan. Als de verdachte vlucht kan de achtervolging ingezet worden. Ook als de verdachte korte tijd uit het zicht verdwijnt kan bij weerzien tot aanhouding worden overgegaan. De periode die gelegen is tussen de laatste visuele waarneming van de verdachte en het hernieuwde weerzien mag echter niet te lang zijn. Heterdaad is namelijk niet meer aanwezig kort na het feit van de ontdekking van het strafbare feit. Hoe meer tijd verstrijkt, hoe groter de kans op vergissing dat de verkeerde wordt gegrepen. De bevoegdheid om de verdachte te achtervolgen ter aanhouding is niet onbeperkt. De achtervolging moet gestaakt worden als een perceel of een pand van een andere rechthebbende moet worden betreden en deze tegen de betreding bezwaar maakt. Dit bezwaar kan genegeerd worden wanneer er sprake is van het misdrijf van artikel 138. Dan mogen ter aanhouding vrijwel alle plaatsen betreden worden, met uitzondering van een woning van een ander. Het belang om iemand strafrechtelijk verantwoordelijk

te stellen voor het misdrijf weegt zwaarder dan het belang van de rechthebbende tot afscherming van zijn terrein of pand.

Personalialia

In de casus van de familie Pieper verstrekte de verdachte vrijwillig diens personalialia. Hij is daartoe niet verplicht. Een opsporingsambtenaar mag een verdachte naar zijn personalialia vragen en hem 'daartoe staande houden'. Staande houden is een beperkt vrijheidsbenemend dwangmiddel en de verdachte moet dulden dat hij even wordt opgehouden, zodat de politie zijn personalialia kan noteren. De verdachte kan zijn weg vervolgen nadat hij zijn personalialia verstrekt heeft en de politie voldoende gegevens heeft voor een strafrechtelijk vervolg. De niet-opsporingsambtenaar mag de verdachte niet staande houden. Wel is het toegestaan hem naar zijn personalialia te vragen. Vragen staat immers vrij en de verdachte bepaalt zelf of hij zijn naam en adres verstrekt.

Lessons learned

Als een rechthebbende niet wil dat zijn omheind terrein door onbevoegden wordt betreden doet hij er verstandig aan om bij de poort een extra bordje 'verboden toegang' te plaatsen. Misverstanden worden op deze wijze voorkomen. Van de politie mag verwacht worden dat serieuze meldingen een adequate follow up krijgen. Zij mag zich niet verschuilen achter tijdgebrek of onvoldoende bevoegdheden. Als de politie de moeite had genomen om de geïdentificeerde verdachte van Pieper aan te spreken op zijn gedrag, zou de familie Pieper wellicht veel ellende bespaard zijn gebleven. De politie zou zich achteraf veel tijd hebben bespaard. Ook zouden wij door de media niet zo erg in verwarring zijn gebracht.